

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»
ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
072 – «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

КРЕМЕНЧУК 2022

Методичні вказівки щодо практичних занять з обов'язкової навчальної дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» освітнього ступеня «Бакалавр»

Укладач д.е.н., проф. Ольга МАСЛАК

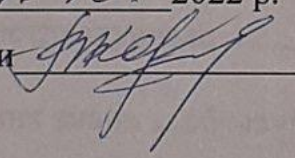
PhD з економіки, ст. викл. Ярослава ЯКОВЕНКО

Рецензент д.е.н., проф. Микола ХОМЕНКО

Кафедра економіки

Затверджено методичною радою КрНУ

Протокол № 2 від 27. 10. 2022 р.

Голова методичної ради проф. Віктор КОСТІН

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Перелік практичних занять... ..	5
Практичне заняття № 1 Теорії підприємств і основи підприємництва...6	
Практичне заняття № 2 Види підприємств, їх організаційно-правові форми.....	7
Практичне заняття № 3 Зовнішнє середовище функціонування суб'єктів господарювання	8
Практичне заняття № 4 Структура та управління підприємством	10
Практичне заняття № 5 Ринок і продукція.....	11
Практичне заняття № 6 Планування діяльності суб'єктів господарювання.....	13
Практичне заняття № 7 Персонал, продуктивність і оплата праці.....	14
Практичне заняття № 8 Інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання.....	16
Практичне заняття № 9 Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання.....	17
Практичне заняття № 10 Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства.....	19
Практичне заняття № 11 Організація виробництва і забезпечення якості продукції	21
Практичне заняття № 12 Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	22
2 Критерії оцінювання знань здобувачів	24
Список літератури	25

ВСТУП

Викладання та навчання. Лекції, практичні заняття (на основі проблемного викладу, застосування частково пошукових та дослідницьких методів), самостійна робота з використанням навчальної та наукової літератури, консультування з викладачем.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» є формування у здобувачів сукупності знань та навичок використання наукового інструментарію теорії та практики господарювання, конкретних форм і методів управління, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів, організацій та ефективності виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» є вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень; теорії та практики управління діяльністю суб'єктів господарювання; вивчення видів і організаційно-правових форм підприємницької діяльності; опанування основних методів розрахунку ефективності використання ресурсів підприємства; розкриття шляхів формування конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

У результаті вивчення дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» здобувачі повинні **знати**: економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем; загальнонаукові та спеціальні методи дослідження фінансових процесів і володіти ними.

У результаті вивчення дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» здобувачі повинні **вміти**: ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати

показники, що характеризують стан фінансових систем; використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати; визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку; демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні; виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

1 ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема. Теорії підприємств і основи підприємництва

Мета: ознайомити здобувачів з поняттям «підприємство», ознаками підприємства, теоріями (концепціями) підприємства.

План

1. Соціально-економічна характеристика підприємництва.
2. Еволюція наукових теорій економіки підприємства та їх загальна характеристика.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, ознаки підприємства, теорії (концепції) підприємства.

Підприємство – це організаційно відокремлена, економічно самостійна одиниця виробничої сфери національної економіки, яка спеціалізується на виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг.

Підприємство створюється для здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. Для досягнення цієї мети проводиться певна організація діяльності підприємства, створюється трудовий колектив. Діяльність підприємства здійснюється за його статутом, який регламентує всі види його діяльності і визначає права і обов'язки як усього трудового колективу, так і окремих працівників. Підприємство як юридична особа має певні атрибути господарюючого суб'єкта: самостійний баланс, печатку, розрахунковий та інші рахунки в банку найменування свого підприємства, а у випадку промислового виробництва ще й свій товарний знак.

Як первинна ланка суспільного виробництва підприємство має такі характерні риси: на підприємстві здійснюється процес поєднання робочої сили і засобів виробництва, виникають і реалізуються виробничі відносини; тут відбувається процес виготовлення товарів та надання різноманітних послуг; на підприємстві зосереджується основна частина суспільного

капіталу; виникають, поєднуються і взаємодіють усі види інтересів (індивідуальних, колективних, суспільних) тощо.

Завдання до теми

1. Надайте пояснення поняттям «підприємство», «підприємництво», «бізнес», «фірма». Поясніть, які відмінні та схожі риси мають ці поняття.
2. Проведіть порівняльний аналіз визначень поняття «підприємство», які надають різні автори у наукових виданнях та навчальних посібниках.

Контрольні питання

1. Поясніть мету функціонування підприємства на ринку.
2. Назвіть основні ризики підприємницької діяльності.
3. Назвіть основні функції підприємства.

Практичне заняття № 2

Тема. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Мета: надати здобувачам знання щодо видів та організаційно-правових форм підприємств.

План

1. Створення підприємства і порядок його реєстрації.
2. Особливості функціонування малого підприємства.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, види підприємств, статут підприємства, реєстрація підприємства, установчий договір.

Першою і найважливішою стадією створення юридичної особи є прийняття рішення про заснування. На цій стадії засновники майбутньої юридичної особи вирішують питання про мету і предмет діяльності організації; найменування юридичної особи; місцезнаходження; розмір статутного капіталу та як він буде розподілений між засновниками (якщо це необхідно для певної організаційно-правової форми юридичної особи); органи управління юридичної особи, порядок їх скликання, прийняття ними рішень, виключну компетенцію і обмеження повноважень таких органів;

схвалення установчого документа юридичної особи (статуту, меморандуму, установчого договору, установчого акта тощо); обрання або призначення особи, яка буде керівником юридичної особи, головою її виконавчого органу.

Мале підприємництво – це одне з найбільш розповсюджених організаційних форм підприємництва, що дозволяє позитивно вирішувати економічні та соціальні проблеми. Але в регіонах мале підприємництво розвивається поки що нерівномірно в зв'язку із суперечливістю і неповнотою нормативно-правової бази, відсутністю фінансово-технічної підтримки, обтяжливою системою оподаткування, нерозвиненістю ринкової інфраструктури тощо.

Завдання до теми

1. Проведіть оцінку розвитку малого підприємництва в Україні.
2. Надайте визначення понять «підприємець», «мале підприємство», «підприємницька діяльність».

Контрольні питання

1. Назвіть основні проблеми функціонування малого бізнесу в Україні.
2. Назвіть основні принципи підприємництва в новітніх умовах господарювання.

Практичне заняття № 3

Тема. Зовнішнє середовище функціонування суб'єктів господарювання

Мета: надати здобувачам вичерпну інформації щодо впливу зовнішнього середовища на умови господарювання підприємств.

План

1. Вплив зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання.
2. Макросередовище функціонування та його основні чинники.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, зовнішнє середовище,

чинники макросередовища, господарська діяльність.

В умовах ринку кожне підприємство є незалежним товаровиробником. Воно може самостійно приймати будь-які рішення у межах чинного законодавства, водночас у своїй діяльності зазнає впливу макроекономічних чинників зовнішнього середовища, є відповідальним за свої дії перед державою, діловими партнерами, кінцевим споживачем своєї продукції. Підприємство є відкритою системою, яка взаємодіє з зовнішнім середовищем і залежить від нього. Його виживання часто залежить від успішності взаємодії з цим середовищем, яке утворюють економічні умови, глобальний ринок, політична діяльність, технологічний поступ та суспільні традиції. З позицій менеджменту взаємозв'язок підприємства з зовнішнім середовищем називають співпрацею із зацікавленими особами, будь-якою групою, на яку впливають політика підприємства та його рішення, від урядових агенцій, конкурентних організацій до працівників, постачальників, покупців та клієнтів.

Під зовнішнім середовищем мають на увазі сукупність усіх чинників, які впливають на діяльність суб'єкта господарювання. Саме воно на сучасному етапі відіграє роль головного джерела невизначеності функціонування підприємства. З іншого боку, різноплановість напрямків діяльності у портфелі суб'єктів господарювання вимагає застосування специфічних методів регулювання їх розвитку. Відповідно, існує об'єктивна необхідність у створенні компенсаційних управлінських механізмів, які б дозволили підприємствам адаптуватися до нових умов господарювання.

Завдання до теми

1. Надайте характеристику зовнішньому середовищу підприємства.
2. Поясніть мету, завдання та принципи державного регулювання економіки.

Контрольні питання

1. Назвіть основні чинники макросередовища, які впливають на діяльність підприємства.

2. Надайте визначення поняття «ринкова інфраструктура».
3. Як держава впливає на економічну діяльність підприємств?

Практичне заняття № 4

Тема. Структура та управління підприємством

Мета: пояснити здобувачам сутність системи управління підприємством, функції та методи управління діяльністю підприємства.

План

1. Поняття і сутність системи управління підприємством.
2. Функції управління підприємством.
3. Методи управління діяльністю підприємства.
4. Організаційні структури управління підприємством.
5. Корпоративне управління.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, управління, корпоративне управління, менеджмент, фінансово-господарська діяльність підприємства.

Управління в широкому розумінні – це діяльність, спрямована на координацію роботи інших людей (трудових колективів), яка є складною системою. Диференціація та координація управлінської праці, формування рівнів управління здійснюються за допомогою вертикального поділу праці.

Виробничий процес є об'єктом, а апарат управління – суб'єктом управління.

Принципи управління підприємством: управління підприємством здійснюється відповідно до статуту на основі поєднання прав власника відносно господарського використання свого майна та принципів самоуправління трудового колективу; наймання (призначення, обрання) керівника підприємства є правом власника (власників) майна підприємства та реалізується безпосередньо або через уповноважені ним органи; рішення щодо соціально-економічних питань, які стосуються діяльності підприємства, виробляються та приймаються органами управління за участю

трудового колективу та уповноважених ним органів; вищим керівним органом колективного підприємства є загальні збори (конференція) власників майна. Виконавчі функції щодо управління підприємством здійснює правління.

Корпоративне управління – система взаємодії між акціонерами і керівництвом компанії (акціонерного товариства, корпорації), включаючи її раду директорів, а також з іншими зацікавленими особами, з допомогою якої реалізуються права акціонерів; комплекс механізмів, що дозволяють акціонерам (інвесторам) контролювати діяльність керівників компанії і вирішувати виникаючі проблеми з іншими групами впливу.

Завдання до теми

1. Поясніть необхідність корпоративного управління в бізнесі.
2. Поясніть економічну суть поняття «гудвіл».

Контрольні питання

1. Назвіть основні функції управління підприємством.
2. Назвіть функції організаційних структур управління підприємством.

Практичне заняття № 5

Тема. Ринок і продукція

Мета: ознайомити здобувачів з особливостями товарної та цінової політики підприємств, навчити оцінювати конкурентоспроможність товару.

План

1. Конкурентоспроможність товару та її показники.
2. Товарна і цінова політика підприємства.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, виробничо-господарська діяльність, товар, конкурентоспроможність, ціна, конкурентні переваги, товарна політика, цінова політика.

Конкурентоспроможність продукції є одним з головних чинників, який визначає успіх ринкової діяльності товаровиробників, забезпечення

конкурентоспроможності і її підвищення є одними з найпріоритетніших їх цілей. Конкурентоспроможність це здатність товару забезпечувати більший (крайньою мірою, не гірший) ніж інші товари ступінь задоволення потреб і запитів споживачів.

Конкурентоспроможність характеризує не тільки власне товар (виріб чи послугу), але також ступінь відповідності його характеристик і властивостей, передпродажного і післяпродажного сервісу потребам та запитам певних (цільових) груп споживачів у певний проміжок часу. З ряду аналогічних більш конкурентоспроможними будуть товари, що забезпечують більший ступінь задоволення споживачів при прийнятному рівні витрат на придбання і споживання (використання), тобто ціни споживання. Звичайно, одночасно забезпечити найвищий ступінь задоволення споживачів при мінімальних витратах на придбання і споживання товару важко. Тому слід дотримуватися певного компромісу між рівнем задоволення і ціною споживання, яка повинна відповідати цьому рівню, тобто бути справедливою, насамперед, з точки зору споживачів.

До складових товарної політики відносять: визначення оптимального асортименту товарів та його постійне оновлення; якість продукції; дизайн; розробку і здійснення стратегії упаковки; товарну марку; міру відповідності критеріям споживачів; підтримку конкурентоспроможності товарів; знаходження оптимальних товарних ніш; розробку торговельного знаку; обслуговування товарів (сервіс); надання основних і додаткових послуг з продажу та експлуатації товарів

Завдання до теми

1. Проведіть оцінювання конкурентоспроможності продукції підприємства (за вашим виробом) будь-яким з відомих вам методів.
2. Поясніть алгоритм проведення оцінки конкурентоспроможності товару.

Контрольні питання

1. Назвіть основні критерії конкурентоспроможності продукції підприємства.

2. Назвіть основні методи оцінювання конкурентоспроможності продукції підприємства.

Практичне заняття № 6

Тема. Планування діяльності суб'єктів господарювання

Мета: навчити здобувачів основам планування діяльності суб'єктів господарювання.

План

1. Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання.
2. Методологічні основи планування.
3. Стратегія розвитку і бізнес-плани підприємств (організацій).
4. Тактичне та оперативне планування діяльності.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, планування, стратегія, розвиток, бізнес-план.

Для прогнозування розвитку підприємства застосовують різні кількісні і якісні методи. Кількісні методи (прийоми) базуються на інформації, яку можна одержати, знаючи тенденції зміни певних параметрів та маючи статистично достовірні залежності, що характеризують основну діяльність об'єкта управління (аналіз тимчасових рядів, каузальне (причинно-наслідкове) моделювання). Якісні методи засновані на експертних оцінках фахівців (методи експертних оцінок, думка журі (усереднення думок експертів у релевантних сферах)).

Бізнес-план підприємства - це письмовий документ, в якому викладена суть, напрямки і способи реалізації підприємницької ідеї, схарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним.

Тактичне планування – короткочасна економічна поведінка, лінія

економічних дій, яка розрахована на відносно короткочасний період, виходячи з поточної ситуації. Розробка середніх і короткострокових планів відноситься до тактичного планування будь-якого підприємства.

У процесі оперативного планування виконується детальна розробка планів підприємства та його підрозділів – окремих виробництв, цехів, виробничих ділянок, бригад, навіть робочих місць, на короткі проміжки часу – місяць, декаду, виробничий тиждень, добу, зміну. При цьому розробка планів органічно поєднується з вирішенням питань організації їх виконання та поточного регулювання. Таким чином, оперативне планування являє собою важливий важіль повсякденного керівництва виробничою діяльністю підприємства.

Завдання до теми

1. Поясніть основні принципи планування. Які методи планування ви знаєте?
2. Назвіть переваги та недоліки планування.

Контрольні питання

1. Які завдання вирішуються при тактичному та оперативному плануванні?
2. Назвіть відмінності тактичного та стратегічного планування.

Практичне заняття № 7

Тема. Персонал, продуктивність і оплата праці

Мета: надати здобувачам вичерпну інформацію щодо оцінювання та підвищення продуктивності праці на підприємстві; форм та систем оплати праці працівників підприємства.

План

1. Продуктивність праці персоналу.
2. Мотивація трудової діяльності працівників.
3. Оплата праці: сутність, функції, державна політика, загальна організація.
4. Застосовувані форми та системи оплати праці робітників виробничих

підприємств.

5. Доплати і надбавки до заробітної плати та організація преміювання персоналу.

6. Участь працівників у прибутках підприємства (організації).

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: підприємство, персонал, оплата праці, продуктивність праці, мотивація трудової діяльності.

Продуктивність праці – це здатність конкретної праці створювати певну кількість продукції за одиницю робочого часу. Рівень продуктивності праці вимірюється кількістю продукції, виробленої за одиницю робочого часу (прямий метод), або кількістю робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції (обернений метод).

Оберненим методом визначають трудомісткість продукції – кількість робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції. Трудомісткість вимірюється в людино-годинах.

До трудових показників, які характеризують рівень продуктивності праці, належать показники трудомісткості продукції: технологічна трудомісткість (затрати праці основних і допоміжних робітників); трудомісткість обслуговування виробництва (затрати праці допоміжних робітників); трудомісткість управління виробництвом (затрати праці керівників, спеціалістів і службовців); повна трудомісткість (сумарні затрати праці всіх категорій промислово-виробничого персоналу підприємства).

Оплата праці – це будь-який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому виразі, що його за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги. Заробітна плата працівників складається з трьох частин: основної заробітної плати; додаткової заробітної плати; інших компенсаційних та заохочувальних виплат.

Завдання до теми

1. Визначити заробітну плату робітника, який протягом місяця 7 днів

перебував на лікарняному. Його місячна тарифна ставка становить 12 670 грн. Підприємство за поточний місяць відпрацювало 22 робочі дні з тривалістю робочої зміни 8 годин.

Контрольні питання

1. Назвіть характерні риси безтарифної системи оплати праці.
2. Надайте визначення поняттям «трудоий потанціал», «кадри підприємства», «персонал підприємства».

Практичне заняття № 8

Тема. Інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання

Мета: пояснити здобувачам економічну сутність інвестицій та інвестиційної діяльності.

План

1. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності.
2. Класифікація інвестицій.
3. Структура і планування капітальних вкладень.
4. Оцінювання економічної ефективності інвестицій.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, інвестиції, капітальні вкладення, економічна ефективність, оцінювання, планування.

Інвестиції як економічна категорія - це витрати на створення, розширення, реконструкцію основного капіталу і на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу. Інвестиції як фінансова категорія - це всі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, соціальної інфраструктури з метою отримання прибутку або соціального ефекту.

Основні види інвестиційної діяльності (за об'єктами вкладання

інвестицій): реальні інвестиції (капіталовкладення), що є вкладеннями коштів в основний капітал через будівництво, придбання машин і обладнання тощо, та оборотний капітал (на поповнення товарно-матеріальних запасів); фінансові інвестиції, тобто вкладення коштів у ЦП (акції, облигації, сертифікати, векселі тощо), валюту та інші фінансові активи, розміщення капіталу у банках; інтелектуальні інвестиції є вкладенням коштів у науку, людину (освіту, охорону здоров'я тощо), на купівлю патентів, ліцензій.

Показники економічної ефективності враховують у вартісному вимірі усі види результатів і витрат, зумовлених реалізацією інвестиційного проекту. Результати, що враховуються, і витрати при визначенні показників економічної ефективності виходять за рамки безпосередніх фінансових інтересів підприємств. Розрахунок показників фінансової ефективності ґрунтується тільки на фінансових показниках вкладення інвестицій. Показники ресурсної ефективності відбивають вплив виду ресурсу. Показники соціальної ефективності враховують соціальні результати реалізації проекту, показники екологічної ефективності — вплив проекту на навколишнє рідне середовище (повітря, воду, землю, флору і фауну).

Завдання до теми

1. Назвіть джерела формування інвестиційних ресурсів.
2. Надайте визначення поняття «строк окупності інвестицій».

Контрольні питання

1. Надайте визначення поняттям «інвестиції», «фінансові інвестиції», «реальні інвестиції».
2. Чим характеризуються відтворювальна та технологічна структури капітальних вкладень?

Практичне заняття № 9

Тема. Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання

Мета: ознайомити здобувачів з особливостями впровадження інновацій в діяльність підприємства, способами оцінки їх ефективності.

План

1. Загальна характеристика інноваційних процесів.
2. Науково-технічний прогрес, його загальні та пріоритетні напрями.
3. Організаційний прогрес.
4. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: суб'єкт господарювання, інновації, нововведення, інноваційна діяльність, прогрес.

Інноваційна діяльність підприємства являє собою комплексний процес створення, використання і розповсюдження нововведень з метою отримання конкурентних переваг та збільшення прибутковості свого виробництва. В ринковій економіці інноваційна діяльність підприємства є найсуттєвішим чинником, який дає змогу підприємству посідати стійкі ринкові позиції і отримувати перевагу над конкурентами в тій галузі, яка є сферою його комерційних інтересів.

Можна виділити три способи організації інноваційної діяльності:

– інноваційна діяльність на основі внутрішньої організації, коли інновація створюється і освоюється всередині фірми її спеціалізованими підрозділами на базі планування і моніторингу їхньої взаємодії по інноваційному проекту;

– інноваційна діяльність на основі зовнішньої організації при допомозі контрактів, коли замовлення на створення і освоєння інновації розміщується між сторонніми організаціями;

– інноваційна діяльність на основі зовнішньої організації за допомогою діяльності венчурних підприємств. Для реалізації інноваційного проекту фірма засновує дочірню венчурну фірму, яка залучає додаткові сторонні засоби (кошти).

Єдиним узагальнюючим показником економічної ефективності будь-якої групи технічних нововведень служить економічний ефект, що характеризує абсолютну величину перевищення вартісної оцінки очікуваних

(фактичних) результатів над сумарними витратами ресурсів за певний розрахунковий період. Залежно від кола вирішуваних завдань величину економічного ефекту можна у таких формах – національній (загальний ефект за умовами використання нововведень) та господарській (ефект, одержуваний окремо розробником, виробником і споживачем технічних новин або нововведень).

Завдання до теми

Два проекти передбачають однаковий обсяг інвестицій 2000 грн. і розраховані на три роки. Проект А по роках генерує такі грошові потоки: 600, 500, 400 грн. Проект В – 250, 350, 450. Вартість капіталу проекту оцінена на рівні 15 %. Необхідно розрахувати дисконтований строк окупності інвестицій та зробити висновок: який з проектів є доцільнішим?

Контрольні питання

1. Поясніть суть методу розрахунку чистого приведенного доходу (NPV) при оцінюванні ефективності інвестиційних проектів.
2. Поясніть суть методу визначення індексу рентабельності інвестицій (PI) при оцінюванні ефективності інвестиційних проектів.

Практичне заняття № 10

Тема. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Мета: навчити здобувачів управляти технічним розвитком підприємства.

План

1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
2. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
3. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
4. Формування та використання виробничої потужності підприємства.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: підприємство, виробництво, лізинг, виробничі

потужності, розвиток, техніко-технологічна база виробництва.

Техніко-технологічна база виробництва (ТТБВ) – це сукупність найбільш активних складових виробничого процесу, яка визначає технологічний спосіб виконання робіт або надання послуг, який здійснюється за допомогою машинної техніки, транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних засобів, організованих в єдину технологічну систему виробничих підрозділів або підприємства.

Показники технічного рівня ТТБВ можна представити у вигляді наступних груп: ступінь технічної оснащеності праці (фондоозброєність праці, енергоозброєність праці); рівень прогресивності технології (структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій в загальному обсязі технологій підприємства, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів); технічний рівень устаткування (продуктивність, надійність, довговічність, питома металомісткість, середній термін експлуатації обладнання, частка прогресивних видів обладнання в загальній кількості, частка фізично та морально застарілого обладнання в загальній кількості); рівень механізації та автоматизації виробництва (рівень охоплення працівників механізованою працею, частка продукції, що виготовляється за допомогою автоматизованих процесів).

Лізинг – операція, зміст якої полягає в наданні майна, яке відноситься до основних засобів, в користування лізингоодержувачу на визначений термін і за встановлену плату. Майно може бути надано в оперативний або фінансовий лізинг.

Виробнича потужність підприємства (цеху, дільниці) – це максимальний обсяг продукції, який може виготовити підприємство (цех, дільниця) протягом року (кварталу, місяця) за допомогою закріплених (наявних у нього) за ним засобів праці (технологічної сукупності машин, устаткування і виробничих площ) відповідно до встановленої спеціалізації, кооперації виробництва та режиму роботи.

Завдання до теми

На дільниці працюють 15 верстатів. Трудомісткість обробки одиниці продукції – 0,5 год. на виріб. Підприємство працює у 2 зміни, тривалість зміни – 8 год. Корисний фонд робочого часу за рік – 260 робочих днів. Планові регламентні простой обладнання – 5% від корисного фонду часу роботи дільниці. Визначити виробничу потужність дільниці.

Контрольні питання

1. Які методика розрахунку виробничої потужності ви знаєте?
2. Назвіть чинники формування виробничої потужності підприємства.

Практичне заняття № 11

Тема. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

Мета: ознайомити здобувачів з організацією виробництва на підприємстві та способами забезпечення якості продукції.

План

1. Операційна діяльність та принципи її організації.
2. Характеристика різних типів виробництва.
3. Способи поєднання операцій технологічного циклу.
4. Забезпечення якості продукції.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: підприємство, організація виробництва, типи виробництва, якість продукції, технічний цикл, операційна діяльність.

Організація виробництва є системою заходів, спрямованих на раціональне поєднання праці з речовинними елементами виробництва, знаряддями і предметами праці. Ця система заходів, крім того, спрямована на оптимальне поєднання виробничих процесів між собою в просторі й часі і на цій основі - на підвищення ефективності виробництва. Розрізняють форми організації суспільного виробництва, типи організації виробництва та методи організації виробничих процесів.

До форм організації виробництва в цілому належать концентрація,

спеціалізація, кооперація і комбінування. Концентрація є процесом зосередження виготовлення продукції на обмеженій кількості підприємств і в їхніх виробничих підрозділах. Рівень концентрації залежить, передусім, від обсягу випуску продукції, величини одиничної потужності машин, агрегатів, апаратів, технологічних установок, кількості однотипного устаткування, розмірів і числа технологічно однорідних виробництв. Для вимірювання рівня концентрації використовуються показники обсягу продукції, чисельності працівників, а в окремих галузях – вартості основних фондів.

Якість продукції – це сукупність властивостей продукції, які обумовлюють її придатність задовольнити певні потреби відповідно до призначення.

Завдання до теми

Підприємство планує підвищити якість продукції А. Прибуток від реалізації одиниці продукції – 4250 грн. при підвищенні якості, замість 1970 грн. у базовому виробі. Питомі додаткові капітальні вкладення, пов'язані з підвищенням якості продукції, дорівнюють 5200 грн.

Обчислити річний економічний ефект від виробництва продукції підвищеної якості, враховуючи, що річний обсяг продукції А – 1700 виробів, та встановити доцільність такого заходу.

Контрольні питання

1. Які методи оцінки та забезпечення якості продукції ви знаєте?
2. Поясніть завдання та значення контролю якості продукції.
3. Надайте визначення поняттям «якість», «рівень якості».

Практичне заняття № 12

Тема. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Мета: ознайомити здобувачів з процесами трансформації та реструктуризації підприємств.

План

1. Трансформація і реструктуризація підприємств.
2. Оптимізація бізнес-процесів підприємства.

Короткі теоретичні відомості

Ключові слова: підприємство, трансформація, реструктуризація, оптимізація, бізнес-процес, розвиток.

Сучасний стан економіки на макро- і мікрорівні характеризується деформованою структурою виробництва. Тому одним із стратегічних завдань більш ефективного розвитку виробничого потенціалу є його структурна перебудова. Останню можна здійснювати, з одного боку, за допомогою проведення ефективної політики реструктуризації та санації потенційно конкурентоспроможних підприємств, а з іншого, через ліквідацію (повне перепрофілювання) збиткових і збанкрутілих підприємств.

Концепція розвитку підприємств дає відповідь на питання про те, як саме буде проведено реструктуризацію: об'єднання, злиття, розподіл, виділення зі складу об'єднання, реорганізація тощо.

Оптимізація бізнес-процесів є однією з основних, стратегічно важливих завдань підприємства, що визначають усю його подальшу ефективну діяльність.

Завдання до теми

1. Поясніть порядок та можливі варіанти проведення реструктуризації підприємства.
2. Надайте визначення поняттю «санація підприємства».

Контрольні питання

1. Які переваги для підприємства має оптимізація бізнес-процесів?
2. Які методи оптимізації бізнес-процесів ви знаєте?

2 ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Соціально-економічна характеристика підприємництва.
2. Еволюція наукових теорій економіки підприємства та їх загальна характеристика.
3. Створення підприємства і порядок його реєстрації.
4. Особливості функціонування малого підприємства.
5. Вплив зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання.
6. Макросередовище функціонування та його основні чинники.
7. Поняття і сутність системи управління підприємством.
8. Функції управління підприємством.
9. Методи управління діяльністю підприємства.
10. Організаційні структури управління підприємством.
11. Корпоративне управління.
12. Конкурентоспроможність товару та її показники.
13. Товарна і цінова політика підприємства.
14. Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання.
15. Методологічні основи планування.
16. Стратегія розвитку і бізнес-плани підприємств (організацій).
17. Тактичне та оперативне планування діяльності.
18. Продуктивність праці персоналу.
19. Мотивація трудової діяльності працівників.
20. Оплата праці: сутність, функції, державна політика, загальна організація.
21. Застосовувані форми та системи оплати праці робітників виробничих підприємств.
22. Доплати і надбавки до заробітної плати та організація преміювання персоналу.
23. Участь працівників у прибутках підприємства (організації).
24. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності.
25. Класифікація інвестицій.
26. Структура і планування капітальних вкладень.
27. Оцінювання економічної ефективності інвестицій.
28. Загальна характеристика інноваційних процесів.
29. Науково-технічний прогрес, його загальні та пріоритетні напрями.
30. Організаційний прогрес.
31. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.
32. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
33. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
34. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
35. Формування та використання виробничої потужності підприємства.
36. Операційна діяльність та принципи її організації.
37. Характеристика різних типів виробництва.
38. Способи поєднання операцій технологічного циклу.
39. Забезпечення якості продукції.
40. Трансформація і реструктуризація підприємств.
41. Оптимізація бізнес-процесів підприємства.

3 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

№	Вид контролю	Максимальна кількість балів за семестр за умови 100% виконання окремого виду роботи
1	Лекції (відвідування лекційних занять)	5
	(наявність конспекту лекцій)	5
	Написання рефератів відповідно до тематики лекційних занять, що були пропущені з поважних причин	1 б за кожную роботу
2	Поточний та підсумковий контроль знань на практичних (семінарських) заняттях (опитування, контрольні, розрахункові, графічні роботи, тести, письмові завдання, участь у ділових іграх, вирішення задач)	3 б-«задовільно» 4 б – «добре» 5 б – «відмінно»
2.1	Написання рефератів та їх презентація відповідно до тематики курсу	5 б (до 2 робіт за семестр)
2.2	Виконання контрольних робіт за змістовими модулями: а) I модульна контрольна робота; б) II модульна контрольна робота.	3 б-«задовільно» 4 б – «добре» 5 б – «відмінно»
	Додаткові бали:	
2.3	Підготовка та опублікування тез доповіді на конференції з тематики курсу	8
2.4	Підготовка та публікація наукової статті відповідно до тематики курсу під керівництвом викладача	15
2.5	Участь у студентських олімпіадах, конкурсах наукових робіт, виконанні госпдоговірних замовлень, роботі студентського наукового товариства	5
	разом за пунктом 2	до 50 балів
3	Робота на практичних (семінарських, лабораторних) заняттях	
	відвідування	10
	конспект практичних занять	10
	Разом поточний контроль	До 80 балів
4	Складання іспиту	5 б-«задовільно» 10 б – «добре» 20 б – «відмінно» до 20 балів
	Разом	до 100 балів

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Бандурка О. М., Ковальов Є. В., Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Харків: ХНУВС. – 2017. 192 с.
2. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О. та ін. Основи підприємництва: підручник / під заг. ред. Н.В. Валінкевич. – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 493 с. URL: https://mgu.edu.ua/docs/biblioteka/osnovi_pidp.pdf
3. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: Університетська книга, 2019. – 864 с. розділ 15.1. – с. 398-404.
4. Економіка підприємництва: підручник/ за ред. д.е.н., проф. Л.В. Фролової. – Одеса: Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
5. Економіка підприємства: магістерський курс. Підручник. Частина I (розділ: Управління проектами)/ За ред. професорів Загірняка М.В., Перерви П.Г., Маслак О.І. – Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2015. 736 с.
6. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. підручник. / За заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л.М. Таранюка. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
7. Посохов І. М. Дюжев В. Г., Сусліков С. В., Тимофєєва К. О. Економіка підприємства: навч. посіб. М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Харків. Політехн. ін-т». – Харків: НТУ «ХП», 2016. 380 с.
8. Романченко Н. В., Кожемякіна Т. В., Пічик К. В. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Київ: НаУКМА, 2018. - 343 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15771>
9. Соломіна Г. В. Економіка підприємства : практикум. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 142 с.
10. Юрченко Н. Б., Кравчук Р. С., Запхляк І. Б., Василик І. І. Економіка підприємства : навчальний посібник. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. 377 с. URL: <http://chitalnya.nung.edu.ua/node/4873>

Допоміжна

1. Бойчик І. М. Економіка підприємств : Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2016. 378 с.
2. Гришко Н.Є. Розвиток методичного інструментарію управління техніко-технологічною підсистемою економічної безпеки машинобудівного підприємства. Ефективна економіка. – 2015. – № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Кузьмин В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. – 51 с. URL: <http://chitalnya.nung.edu.ua/node/5476>

4. Маслак О.І., Гришко Н.Є., Маслак М.В. Сценарії розвитку трансферу технологій промислових підприємств при забезпеченні стратегічної стійкості в умовах євроінтеграційних процесів. Європейська інтеграція: пріоритети стратегічного розвитку національного господарства України: колективна монографія за заг.ред. Почтовюка А.Б. Кременчук : Видавець СВД Олексієнко В. В., 2020. 358 с.

5. Маслак О.І., Гришко Н.Є., Маслак М.В., Пирогов Д.Л. Information analytical provision in formation of innovational projects portfolio of enterprises in the context of safety-oriented management// Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2020. - №2 (33). С. 205-214. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/206610/207496>

6. Маслак О. І., Яковенко Я. Ю., Сокурєнко П. І. Теоретичні і практичні аспекти стійкого розвитку підприємств в умовах невизначеності економічного середовища. Молодий вчений. – 2017. – №4(44). С. 710-715.

7. Новікова М. М., Кондратенко Н. О., Боровик М. В та ін. Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції : монографія. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2020. 335 с.

8. Розвиток суб'єктів господарювання України: сучасні реалії та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Бандоріної, Л.М.Савчук. – Дніпро: Пороги, 2017. 488 с.

9. Синяєва Л.В., Радченко Н.Г., Яцух О.О. Механізм кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору в Україні: Монографія. – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 220 с.

10. Maslak O., Grishko N., Ishchenko S., Maslak M Enterprise economic behavior: essence, classification, principles. Security of the XXI century: national and geopolitical aspects. Collective monograph. In edition I. Markina, Doctor of Sciences (Economics), Professor. Nemoros s.r.o. Prague, 2019. P. 187-197.

11. Maslak O.I. The optimization of the management mechanism of the intellectual capital of Ukraine. Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2018. – № 1. С. 169–183.

12. Maslak O.I., Grishko N.Ye., Hlazunova O.O., Vorobiova K.O. Approaches to the management of the costs of innovation activity of mining enterprises: aspects of economic security/ Науковий вісник НГУ. – 2017. – № 5. С. 137–145.

13. Maslak O.I. Grishko N.Ye., Hlazunova O.O., Vorobiova K.O., Maslak M. V. Developing the intra-firm technology transfer system at the industrial enterprise based on matrix approach. Problems and Perspectives in Management. – 2017. – Volume 15. – Issue 3. p. 242–252.

14. Kasych A., Vochozka M., Yakovenko Y. Diagnostics of the stability states of enterprises and the limits of their tolerance. Quality – Access to Success, Vol. 20 Issue 172, p. 3-12.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Річна фінансова звітність підприємств. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Офіційний сайт. URL: Режим доступу: [http:// www.smida.gov.ua/](http://www.smida.gov.ua/)

Методичні вказівки щодо практичних занять з обов'язкової навчальної дисципліни «Економіка суб'єктів господарювання» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на основі програми «Фінанси, банківська справа та страхування» для підготовки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр»

Укладач д.е.н., проф. Ольга МАСЛАК

PhD з економіки, ст.викл. Ярослава ЯКОВЕНКО.

Відповідальний за випуск д.е.н., проф. Ольга МАСЛАК

Підп. до друк. _____ Формат 60 x 84 1/16. Папір тип. Друк ризографія.

Ум. друк. арк. _____. Наклад _____ прим. Зам. № _____. Безкоштовно.

Редакційно-видавничий відділ
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600